

5. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : [навч. посіб.; 2-ге вид., перероб і доп.] / І. М. Кочан. – К. : Знання, 2008. – 423 с.

6. Мацько Л. І. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003.

7. Словник української мови : в 11 т. / НАН України; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні – К. : Наук. думка, 1970 – Т. 1. – С. 43.

Дибижєва А. Е. Конструкції с периодом в поэтическом творчестве Ивана Франко.

В статье рассмотрен период как стилистическая фигура, как способ эмфатической маркировки на основании поэтического наследия Ивана Франко. Проанализированы разновидности периодов, обоснованы их поэтические функции в художественном языке автора.

Ключевые слова: *период, стилистические фигуры, синтаксическая конструкция, протазис, аподозис.*

Dibizheva O. Constructions with a period in the poetry of Ivan Franko.

The article considers the period as a stylistic figure, as a means of the emphasis on the material of the poetry of Ivan Franko. Varieties of periods are analyzed, their poetic functions in the poet's language are substantiated.

Key words: *period, stylistic figures, syntactic construction, prothesis, apodosis.*

Т. В. Дробна

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО СТАТУСУ
ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ**

У статті розглянуто питання лінгвістичного статусу вставлених одиниць. Окреслено погляди мовознавців на статус та специфіку використання вставлених одиниць, досліджено проблему розмежування вставних і вставлених конструкцій.

Ключові слова: *вставлені конструкції, вставні одиниці, парентеза.*

Постановка проблеми. Інтерес учених до вивчення вставлених конструкцій не згасає, оскільки вставлені одиниці були остаточно виділені зі складу вставних елементів у самостійну синтаксичну категорію тільки в кінці 50-60 років ХХ століття. Конструкції неодноразово розглядалися в мовознавчій літературі, однак різні аспекти цього мовного явища на сьогодні ще потребують детального уточнення.

Мета статті – з'ясувати лінгвістичний статус вставлених одиниць у мові. Окреслена мета передбачає вирішення таких завдань: охарактеризувати зміст проблеми статусу вставлених сполук; визначити лінгвістичний статус вставлених конструкцій; простежити діапазон функціонування вставлених конструкцій.

Аналіз актуальних досліджень. Уперше в мовознавчій науці речення зі вставленими словами виокремив О. Шахматов. В україністиці поняття «вставлені речення» впровадили Л. Кадомцева та Б. Кулик [3; 4]. В українському мовознавстві про особливий різновид «втручених речень» йдеться в праці О. Огоновського «Грамматика руского языка для школъ середніхъ» (1889). В академічному виданні «Сучасна українська літературна мова: Синтаксис» за редакцією І. Білодіда про вставлені конструкції є лише окремі зауваження [10].

Питання про вставлені конструкції з неоднаковою повнотою та чіткістю висвітлили в спеціальних дослідженнях А. Анікін, Є. Артеменко, Н. Валгіна, О. Галкіна-Федорук, О. Гвоздєв, К. Горшкова, С. Гостєєва, Л. Кадомцева, М. Каранська І. Кірюхіна, Д. Розенталь, А. Руднєв, Є. Сєдун, М. Фоміна, Л. Хатіашвілі, В. Цапукевич, М. Шанський, І. Щєболева та інші.

Увага дослідників була зосереджена на розмежуванні вставних і вставлених одиниць, на сутності вставлення, функціонуванні вставлених конструкцій у реченні, аналізі їх семантики, синтаксичній будові, співвідношенні й зв'язку з основним складом речення, пунктуаційному виділенні тощо. Незважаючи на широкий спектр роботи вчених, єдиної думки в розумінні цього синтаксичного явища поки що не досягнуто.

Виклад основного матеріалу. На ранніх етапах розвитку науки про мову питання про вставлені конструкції окремо не розглядалося, оскільки вони тривалий час не відмежовувалися від вставних, хоча явище парентези давно перебувало в центрі уваги дослідників. За визначенням І. Распопова, «парентеза – вставлення якихось елементів, які співвідносяться зі змістом основного складу речення або його конструктивних частин, але виходять за межі звичайних синтаксичних зв'язків, що встановлюються між компонентами цього складу» [9, с. 501].

У традиційному вченні про вставні та вставлені конструкції переважає закріплений формальним напрямком у мовознавстві погляд на них як слова і конструкції чужорідні, синтаксично не пов'язані зі структурою речення-висловлення. Їхня чужорідність полягає в тому, що вони нібито не вступають у граматичний зв'язок з іншими членами речення, адже не відповідають на логічні запитання, які ставляться від інших членів речення, а також в ізолюваності позиції, інтонаційному та граматичному виокремленню їх у складі речення. Так, В. Сімович стверджував, що вставні слова (лінгвіст до цієї класифікаційної групи, як свідчать приклади й характеристика розділових знаків при них (дужок), зараховував і

вставлені) «до самого речення не належать, вони немов самі для себе творять речення» [8, с. 382], тому їх і відділяють пунктуаційно.

На проблемі розмежування вставних і вставлених конструкцій акцентує свою увагу Є. Седун. Проаналізувавши смислове наповнення й призначення вставних і вставлених одиниць, їх інтонацію, мовознавець робить висновок, що «вставні» й «вставлені» речення не можуть бути принципово розмежовані ні за конструктивно-синтаксичним, ні за інтонаційним оформленням» [7, с. 187]. На думку Є. Седуна, розмежування між ними можливе лише до певної міри і не виключає об'єднання цих понять у синтаксичній категорії більш широкого обсягу [7].

Питання про диференціацію вставних і вставлених конструкцій порушує В. Тихомиров. Учений насамперед зупиняється на характеристиці місця вставлень у структурі речення. Детально розглядаючи цю проблему, В. Тихомиров, як і інші науковці, робить такий висновок: «...Вставлені конструкції можуть знаходитися в середині або в кінці основного речення, розташовуватися постпозитивно або становити абзац; але вони не можуть знаходитися на початку речення» [11, с. 102]. Це зумовлюється тим, що потреба у вставлених конструкціях може з'явитися тільки після того, як уже викладено основний зміст висловлювання або яку-небудь його частину.

На відміну від вставних одиниць, вставлені конструкції «виражають такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які поповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлення, вказуючи на якісь деталі чи нові факти, що не були передбачені в перший момент формування думки» [4, с. 175]. Таким чином, вставлені конструкції відрізняються від вставних одиниць, у яких виражається суб'єктно-модальне ставлення до висловленого. Саме тому вставні одиниці речення не можуть існувати самостійно.

Вставлені конструкції виражають «такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які доповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлювання, вказуючи на певні деталі чи нові факти, що не були передбачені за первісного формулювання думки, вираженої реченням без вставлених конструкцій» [3, с. 144]. Ці засоби синтаксичного ускладнення простого речення не зумовлені валентністю предиката: вони не пов'язані жодним з видів синтаксичних відношень з рештою слів і, як наслідок, не підлягають кваліфікації як члени речення. Л. Кадомцева визначає їх як «синтаксично ізольовані частини речення» [3, с. 224]. У групу синтаксично

ізолюваних частин речення дослідниця об'єднує звертання, вставні та вставлені компоненти.

На відміну від тези про граматичну самостійність вставлених конструкцій, у мовознавчій науці існує думка про наявність граматичного зв'язку між вставленою конструкцією та базовим реченням. Так, Т. Почтенна констатує, що вставлені конструкції можуть:

- 1) пов'язуватися з усім реченням загалом або з певними словами;
- 2) перебувати з ними в синтаксичних зв'язках;
- 3) наділятися формою членів речення [6, с. 130].

Можливі варіанти, коли певна частина речення, маркована на письмі відповідно комами або тире, може мати подвійну кваліфікаційну характеристику, тому є всі підстави визначати її:

- а) як вставлену конструкцію (вона демонструє усі його ознаки);
- б) як відповідний член речення (з виділенням усіх формально-семантичних ознак).

Особливістю вставлених конструкцій є їх місце розташування. Вони не можуть займати всі три позиції, як вставні одиниці. Зокрема, вставлені конструкції не можуть стояти на початку речення, оскільки особа не може наперед уточнювати свої думки. Від основного речення вставлені конструкції відділяються дужками, тире й зрідка комами.

Вставлені конструкції бувають різних структурних і семантичних типів. Модально-оцінні функції наближують вставлені конструкції до вставних, однак характер додаткового пояснення, що порушує синтаксичну одноплановість, залишається визначальним. У складних синтаксичних конструкціях, у яких використовуються вставлені структури, спостерігається їхнє органічне поєднання. У такому разі вони експресивно забарвлюють текст і наповнюють його різними модальними та семантичними відтінками.

Проблема функціонування сполучників як ініціальної частини вставленої конструкції мало досліджена в українському мовознавстві і має суперечливий характер. Деякі дослідники вважають, що вставлена одиниця приєднується до базового речення в сполучниковий чи безсполучниковий спосіб, і пропонують розрізняти три групи вставлених конструкцій:

- а) одиниці, приєднані до базового речення без сполучних засобів (сполучників);

б) одиниці, приєднані до базового речення за допомогою сурядних сполучників; такі вставлені конструкції розташовуються після слів, яких стосуються;

в) одиниці, приєднані до базового речення за допомогою підрядних сполучників і сполучних слів [5, с. 189-190].

Останнім часом в українському мовознавстві з'явився інший, відмінний від традиційного, погляд на вставлені конструкції, специфіка якого випливає з дворівневої природи речення. Вважається, що вставлені конструкції – це особливі синтаксичні одиниці мовлення, що належать до явищ комунікативно-синтаксичного рівня мови і разом із звертанням, вставними словами, словосполученнями та реченнями, а також словами автора утворюють так звану інфраструктуру речення, одиницям якої властива не граматична, а ситуативно-сміслова та суб'єктивно-модальна зорієнтованість на речення. Вставлені конструкції тут виступають актуалізаторами смислового прирощення [1]. Д. Баранник стверджує, що вставлені одиниці «є важливою частиною речення, вони не ізольовані від нього, а тісно пов'язані з ним. Цей зв'язок не належить до жодного з традиційно відомих граматичних зв'язків. Це особливий тип синтаксичної організації...» [1, с. 18].

Висновки. Отже, вставленими конструкціями вважаємо компоненти, в яких відсутні ознаки члена речення; їх класифікуємо як такі, що не можна визначити, не застосувавши прислівні підрядні або реченнетвірні зв'язки. Призначенням вставлених одиниць є розширення та збагачення змісту висловлення. Вставлені сполуки відмежовуємо від вставних одиниць, оскільки вони виражають додаткові повідомлення чи зауваження, що доповнюють, уточнюють і розвивають зміст висловлювання. У ролі вставлених компонентів можуть виступати окремі слова, словосполучення й речення. Вони випадають із синтаксичної структури речення й відділяються від нього дужками або тире.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранник Д. Х. Два рівні граматичної структури речення / Д. Х. Баранник // Мовознавство. – 1993. – № 6. – С. 13-19.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища школа, 2005. – 270 с.
3. Кадомцева Л. О. Синтаксично ізольовані частини речення / Л. О. Кадомцева // Сучасна українська літературна мова : синтаксис. – К. : Наук. думка, 1972. – С. 224-231.
4. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Синтаксис : підручник Б. М. Кулик. – К. : Рад. шк., 1961. – Ч. II. – 288 с.

5. Мойсієнко А. К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів / А. К. Мойсієнко. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 207 с.

6. Почтенная Т. Г. Вводные и вставные конструкции / Т. Г. Почтенная // Современный русский язык. – М. : Высшая школа, 1976. – С. 125-131.

7. Седун Е. П. О так называемых «вводных» и «вставных» конструкциях / Е. П. Седун // Славянское языкознание. – М. : АН СССР, 1959. – С. 186-194.

8. Сімович В. Граматика української мови : для самонавчання та в допомогу шкільній науці / Василь Сімович. – Друге видання з одмінами й додатками. – Київ-Ляйпціг : Українська накладня, 1918. – 584 с.

9. Современный русский литературный язык / Н. М. Шанский, А. Н. Тихонов, И. П. Распопов, А. В. Филиппов. – Л. : Просвещение, 1981. – 584 с.

10. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.

11. Тихомиров В. Разграничение вводных и вставных конструкций в современном русском языке / В. Тихомиров // Русский язык в школе. – 1963. – № 6. – С. 100-102.

Дробна Т. В. Вопросы лингвистического статуса вставленных конструкций.

В статье рассмотрен вопрос лингвистического статуса вставленных единиц. Определены взгляды языковедов на статус и специфику использования вставленных единиц, исследована проблема разграничения вводных и вставленных конструкций.

Ключевые слова: вставлены конструкции, вставные единицы, парентеза.

Drobna T. Problems of the linguistic status of pararenthetic structures.

The article deals with the linguistic status of the inserted units. The views of linguists on the status and specifics of the use of the inserted units are outlined, the problem of delineation of inserted and inserted structures is investigated.

Key words: inserted constructs, inserts, parentezes.

В. О. Журавська

НЕОЛОГІЗМИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто проблему вживання неологізмів у сучасному французькому політичному дискурсі на матеріалі французьких періодичних видань. Проаналізовано причини появи та способи творення «політичних» неологізмів.

Ключові слова: неологізми, актуальність, політика, преса, французька мова.

Постановка проблеми. Мова – це суспільне явище. Вона відображає у собі стан розвитку суспільства, у якому функціонує. Тому вона не стоїть на місці, а постійно змінюється відповідно до нових реалій, що з'являються у світі. Саме виникнення нових понять, яким треба бути названими, спричиняє появу неологізмів. Їх поява є ознакою того, що мова здатна